

פרק י"ז

הרחמים הגדולים — עומק הדין

מדת הדין זמדת הרחמים, אם כי לפי המושג שלנו הן מתנגדות אחת אל חברתה, ורחמים הם היפך הדין, כלומר ויתור על הדין — לפי המובן היותר עליון והיותר נשגב אין הדבר כן, ולא לבד שהרחמים אינם ויתור על הדין, אלא אדרבא הרחמים הם הדקדוק היותר גדול של הדין לעמקו ולאמתו, והם הם הרחמים הגדולים, שעל ידם יגאלו ישראל לחרות עולם, ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך" (ישעיה נ"ד), שכן אי אפשר להגיע לשלמות הנצחית כי אם על ידי הרחמים הגדולים, שהם עמק הדין הנצחי שאיננו בן תמורה וחלוף, לא כן הרחמים הפשוטים הרגילים, שבכללם הם ויתור על הדין והם בני חלוף ותמורה, אי אפשר לגאולה השלמה הנצחית שתתגלה על ידם.

ולזאת, דוקא בזמן שמדת הדין פורשת כנפיה לבלוע עולם ומלואו, והיא יוצאת ממחבואה בכל כחותיה, דוקא אז מתגלה עומק הדין הגנוז, שהוא למעלה ממדת הדין של מטה, זמדת הדין שלמטה יונקת רק בגניזו ממנו, ועל ידי זה מתגלים הרחמים הגדולים, שהם דקדוקו של הדין בכל מלואו.

ולכן לעתיד לבוא, כשיאמר הקב"ה לאברהם אבינו, בניך חטאו, יאמר לפניו, רבש"ע ימחו על קדושת שמך (שבת פ"ט ב), ולא יתעורר להפוך בזכותם, שכן כל זכות היוצאת מאברהם אינה אלא מצד החסד והחנינה, "חסד לאברהם", ומזה אין לקוות כי אם לתשועה לפי שעה, וכן יעקב אבינו יאמר כן להקב"ה (שם), שאף בו ממוזגת מדת החסד "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם", וזה יהיה ממדת החסד שלהם לעורר את מדת הדין בכל תקפה, שעל ידי יציאתה כלה מן הכח אל הפועל יתגלה עמק הדין, וזה עצמו יהיה הגורם שדוקא יצחק אבינו, סוד

הגבורה והדין, הוא יהיה מליץ לתבוע צדקם של ישראל על פי דין (עיין שבת שם). ואף גם הסעודה שיעשה הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא יהיה היחס לזה מצד "שיגמל חסדו לזרעו של יצחק, שנאמר ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק" (עיין פסחים קי"ט, ב).

הגאולה השלמה הזאת שעל ידה תתעלה ההויה כלה לידי שלמות נצחיותה, תהיה על ידי דוד המלך ע"ה, שהיה איש דמים ומקורו בעמק הדינים, "מצאתי דוד עבדי — היכן מצאתיו, בסדום" (ילק"ש ח"א רמז ע' פרשת לך לך), ששם מקור האכזריות והפרזת הדינים. ובהיות שהדין הוא קים לעד ולנצח נצחים, לכן "דוד מלך ישראל חי וקים", ושלמות הגאולה מיוחסת דוקא לו, שכן על ידו דוקא תהיה נצחית על פי עמק הדין, שאין לו תמורה וחלוף, "עתה ידעתי כי הושיע ה' משיחו יענהו משמי קדשו בגבורות ישע ימינו" (תהלים כ), ובאותה הסעודה שתהיה לעתיד ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק, יתנו את הכוס של ברכה לדוד המלך, והוא יאמר אני אברך ולי נאה לברך (עיין פסחים שם), לרומם ולנשא את כל העולם ולהושיע אותו מכל נפילותיו ומגרעותיו, "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא" (תהלים קט"ז).

(אלפי)